

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Batavia, Sive De Antiquo Veroque Eius Insvlae Qvam
Rhenvs in Hollandia facit situ, descriptione & laudibus;
aduersus Gerardvm Noviomagvm, Libri Dvo**

Aurelius, Cornelius

Antverpiæ, 1586

Batauiam maxima ex parte ad Hollandos pertinere, probatissimorum
auctoritatibus scriptorum irrefragabiliter & euentissimè demonstratur.
Capvt IIII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38123

18 CORNELII AVRELII
dem referamus. Igitur ne meis dūtaxat ver-
bis fides adhibeatur, nec illis perinde atque
Apollinis oraculo stetur, vetustissimorum
testimoniis auctorum singula comprobabo.

*Batauiam maxima ex parte ad Hollandos
pertinere, probatissimorum auctoritati-
bus scriptorum irrefragabiliter & eui-
dentissimè demonstratur.*

CAPVT IIII.

RECTIVS nihil vnquam apud Histori-
cos agi posse Tullius ipse definit, quàm
vt stabiliendæ veritati veterum adducant te-
stimonia. Hoc enim hominibus potissi-
mum innatum esse cognouimus, vt verita-
tem vel ipsa instigante natura fideliter in-
quirant. quam etsi per se minimè possunt
inuenire, consulunt nihilominus sapientes;
vt saltem eorum vestigiis inhærendo, veri-
tatem ipsam præclarius inuestigent. Horum
equidem prouocatus exemplo, & vt apes so-
lent singulis insidere floribus, & inde quod
ad rem suam conducit colligere: haud ali-
ter, quanquam librorum mihi curta supel-
lex, indagandæ veritatis causa & intuitu, re-
ceptorum dicta scriptorum in medium ad-
ducam. Virtus enim intellectualis (si quid
Philo-

Philosopho creditur) augmentum habet ab experimento & tempore. Illi ergo in dubiis sunt nobis potissimum consulendi, qui vel exercitio vel senio plurima cognouere. Ad hoc etiam nos suo in Cantico Moses hortatur, dicens: Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; maiores tuos & dicent tibi. cc

IGITUR Hollandiam Romani longè ante Christi tempora Batauiam, quòd profunda & infera videbatur, vocitabant. Nam Batauia insularis est prouincia, bicorni Rheno conclusa, qui vtraque ex parte se Oceano immergit. Hoc ipsum & Iulius Cæsar quàm maximè affirmat; qui in Commentariis ita Lib. 4. scribit: Mosa ex Vogeso monte profluens, in finibus Lingonum qui sunt in Galliis supra Heluetios (ne omnino verbis eius teneat) & quadam parte Rheni receptus, quæ Walis dicitur, insulam efficit Batauorum. neque longius ab Oceano millibus passuum octuaginta in fretum influit. Hunc quidem locum omnes qui in Cæsarè scripsere commentatores interpretantur de Batauis qui nunc Hollandi appellantur. nec iniuria, neque absurdè. Si enim hos Iulij passus in nostra milliaria redigere voluerimus; procul dubio vndecim circiter constituent. Quod profecto spatium à Gorico ciuitate, vbi Wa-

lis definit vsque in Oceanum, iusto resultat calculo. nisi quòd assidua forsitan maris alluione, nonnihil terrarum à Cæsaris numero nunc videas diminutum. Batauiam igitur rectè dicimus, teste Iulio, ibi incipere, vbi Walis in Mosam decurrit vsq. in Oceanum, per octuaginta passuum millia. Batauiam itaq. affirmant Hollandiam esse, longè discrepantem à Betua, siue Batua, quæ Sicambrorum hodieq. est; & à Bethasia quæ Eburonum est; cis Rhenum ad vtranque Mosæ fluminis ripam; de quibus satis supra meminimus. Quidquid ergo terrarum brachio Mosæ in fronte, vbi Walim excipit, & brachio Rheni à tergo prope Dorestadum interiectum protenditur vtrunque vsque in Oceanum, Batauia est. At non continuò omnem Hollandiam dixerim Batauiam; neq. rursus omnem Batauiam esse Hollandiam. quandoquidem & pars Traiectinæ diœcesis, nec forsitan minus Gelriæ. si quid ad eam pertinet quod à Mosâ iuxta Gorium protrahitur, vsq. dum venias Dorestadum; vbi Rhenus à tergo Batauiam alluere incipit. quod profectò in singulis Hollandia non est. Ad horum omnium astipulationem Raimundum virum æquè præclarum, & haud vulgariter doctum adducimus, ita scriben-

scribentem in Indice Commentariorum
Cæsaris, & maximè earum rerum quas ad
cognitionem vrbiū, fluuiorum & loco-
rum inuenit: Bataui, inquit, populi sunt in-
ter Belgas. Nam Mosa flumen qua parte ex
Rheno, ferè ab Oceano octoginta millibus
passuum fluit, qui Walis appellatur, Batau-
orum efficit insulam. Hi hodie Hollandi vo-
cantur, diœcesis Traiectésis, propinqui Fri-
siæ, & ducatus Gelriæ, suntq̃. mari Oceano
finitimi. Cui profectò sententiæ accedunt
recentiores quidam, sed viri æquè doctissi-
mi, Ioannes Tortellius, Beroaldus, Raphaël,
& noster Gaguinus. Quocirca obsecro hîc
nobis paulisper subsistere liceat, & hac ipsa
luce clarius demonstrare, quàm absurdè illi
desipiant, qui Batuam pro Batauia intelli-
gunt. Sed obseruandum huiusmodi fue-
rat, teste Quintiliano, ne id quod similitu-
dinis gratia asserere nituntur, aut nimis obscu-
rum sit, aut ignotum. Batuæ enim princi-
pium ibi temerè ponunt, vbi ferè ad qua-
tuor milliaria Walis nondum à Mosa excipi-
tur. numerumq̃. Cæsaris quo octoginta pas-
suum milia colligit, causantur esse deprava-
tum. Verùm hoc illis pro tam breui spatio
ingenuè condonaremus, si non omnes Geo-
graphi (siue Ptolomæum, Dionysium, siue

Pomponium cites, aliosque innumeros) describerent singulas terrarum nationes ibi desinere, vbi magis magisque Oceano appropinquat. Omnes quippe fluuij ad mare magnum veluti in antiquum chaos & matrem aquarum omnium relabuntur. Rursus ibi terrarum ponuntur initia, vbi remotius à mari dispariantur. At nescio qua iste temeritate hoc inferè & in caudam (vt cum Propheeta loquar) quod illi superè in caput locitant. Rectius igitur Iulius auctoresque ceteri nostram statuerunt Batauiam; qui eam ibi asserunt incipere, vbi Walis à Mosa excipitur, & inde in Oceanum vsque per octoginta passuum millia in fronte protendi. & in tergo quoque à Rheno exceptam, tandem per centena passuum millia, prope Catthos æquè in mare deduci. Verum enim uerò hunc protinus aduersarij nodum rumpentes, nouam sibi concinnant technam, & aliud (ne Geographis vt diximus aduersentur) Batauiæ suæ quærentes principium, Plinij centenarium in passibus numerum congeminant, vt Lobecam saltem pertingere detur; vbi manufacto Mosa alueo Walim incurrit; hicque Batauiæ suæ initium nituntur reponere. Porrò hi Cæsaris verba atque sententiam haud rectè videntur trutinare; qui
 procul-

*Batauia
 verus situs.*

proculdubio ibi fatetur Batauiam incipere, non vbi Mosa Walim, sed vbi Walis Mosam influit. Credimus vel tandem nunc illis ista sufficere, qui nostram Batauiam facere suam enituntur. Sed littus arant, laterem abluunt, frustra q̄. laborant; nisi fortè aut nouam sibi creare volunt, aut somniare Batauiam. nouum præterea effodere pelagus in quod se RhenuS exoneret; nouam in aspera aut alibi properabunt forsitan erigere Pharum; quæ nauigantibus, suis per noctem inferuiat facibus. Hæc modò de Batauiæ nostræ solùm dixerimus fronte, quâ per Mosam in Oceanum deducitur. quid si ad tergum eius pergamus, quod RhenuS alluit? Vbinam, obsecro, hi Batuani reponēt sibi Dorestadum, olim ciuitatem Batauorum maximam? vbi Traiectum, arcem Antoninam, & nunc Batauorum metropolim, nostrorumq̄. sedem pontificum relinquent? vbi denique (vt interim interiora eius viscera, Veteres scilicet Dudewa-
ter.
Schoon-
houen. aquas, Belloportam, Goudamque meam & Delphos transeam) tot propter Rhenum vicos arcesq̄. sitas, & Arcem Romanorum, grande Neronis opus. Igitur aut hæc quæ recensuimus loca in sua nobis quam somniant ostentent Batauia; aut certè suo errori probè consulentes, in nostra hæc omnia no-

bis relinquunt mirenturque Batauia. At de
 his hactenus. Maueim equidem nostra in-
 genuè defendere, quàm aliena satyricè re-
 fellere. Neque enim hoc nostram decet æ-
 tatem, neque vitæ institutum. Omissis ita-
 que his blateronibus & plagiariis; cupientes
 beneuolis atque amicis (quoad eius per nos
 fieri potest) haud segniter satisfacere; alte-
 rum in rem nostram producemus testem,
 itemque & tertium, vt nihil ambigui relin-
 quatur. Accedat igitur Cæsari Plinius ipse;
 cui meritò adhibenda fides, quòd Romanæ
 classi præfectus, nostra ferè flumina enauigauit,
 & res Germanicas viginti & amplius
 libris descripsit. Si tamen vetustissimus co-
 dex, quem Parisiis apud Victorinos legi,
 non exorbitat. Is præterea Plinius est, quem
 qui non legit, censetur indoctus: qui lectum
 fastidit, indoctior: cui deniq. non sapit, in-
 doctissimus. Nec omnino in tanta litera-
 rum iactura naufragamur, quamdiu nobis
 superstes est Plinius. Is itaque talis tantusque
 auctor ita de nostra scribit Batauia: In Rhe-
 no autem ipso, inquit, prope centum millia
 passuum in longitudine est nobilissima Ba-
 tauorum insula, & Caninefatum, & alia
 Frisiorum, Caucorum, Frisiabonum, Stu-
 rionum, Morfaciorum. quæ quidem insulæ
 sternun-

Plinij laus.

*Lib. 4.
cap. 6.*

sternuntur inter Helinum & Fleuum. Ita ^{cc Offia}
 appellantur ostia in quæ effusus est Rhenus. ^{cc Rheni.}
 ab Septentrione in lacus: ab Occidente, in ^{cc}
 annum Mosam se spargit. medio inter hæc ^{cc /}
 choro, modicum nomini suo cûstodiens al- ^{cc}
 ueum. Hæc Plinius. Cui è vestigio prius- ^{cc}
 quam aliis distrahamur, Cornelium Tacit- ^{Lib. xx.}
 um iungemus, nostram in hoc veram Bata- ^{cc}
 uiam describentem: Batauia, inquit, insula ^{cc}
 quam mare Oceanum à frôte, Rhenus am- ^{cc}
 nis tergum ac latera eius circunluit, & tem- ^{cc}
 pore hyemali aquis obtegitur. Quibus ex ^{cc}
 verbis hoc breuiter citra omnem iniuriam
 inferre possumus, vt si qui nobis Batauiam
 præripere gestiunt, doceant imprimis neces-
 sum sit, Caninefates sibi esse finitimos; vr-
 bemque ipsorum nominatissimam, & ipsis
 etiam Ægyptiis atque Heliopolitanis formi-
 datam; Herlemum nunc dicunt, olim Bac- ^{Herlemum}
 chi syluam vocitabant. Deinde vt inter duo ^{Wacke-}
 Rheni ostia (Helinum dicimus & Fleuum) ^{nes.}
 demonstrent sese contineri. Postremo, ni-
 hilominus in fronte ab Oceano se ablui, æ-
 que nobis declarent. Sed quoniam hæc om-
 nino præstare non possunt; quia neque Ca-
 ninefatibus sunt proximi, neq. Helino com-
 plectuntur & Fleuo, neque ab ipso mari af-
 fluuntur, nobis cum pace Batauiam quæso

relinquant. Nisi fortè ingenita sibi pertina-
cia dicere pergant, Holládiam prorsus olim
terram non fuisse, sed nuper nouam cum
ceteris prodigiósæ eruptionis insulis è pelagi
visceribus emerísse. Verùm hanc ipsorum
hallucinationem, scotoma & vertiginem
facilè medicabimur; si, qua ratione olim
Rheni cursus apud nos sit obturatus in me-
dium adferamus. Omnis enim contentio
eorum & controuersia eatenus tendere vi-
detur, & alibi Batauiam quærere: quatenus
non aspiciunt nos in tergo, vt olim, à Rhe-
no allui.

*Plurima temporis morbo ita ab hominum ob-
literari memoria, vt ne illa quidem olim
fuisse certò constet. De ostio Rheni obtu-
rato, vbi primum nostram Batauiam in-
grediebatur. De Arce Britonum in Cat-
wico excisa. deq; eiusdem teloneo in Lei-
das translato cum omnibus emolumētis &
iuribus ad vsum principum Catthorum.*

CAPVT V.

INNVMERA possemus super his adferre
testimonia, quæ nostram nobis iure Bata-
uiam restituunt. Sed quoniam hæc satis è
re nostra, & beneuolis credimus sufficere;
ad vi-